



Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences

Journal home page:
<http://ijournal.uz/index.php/jartes>



TYPES AND MAIN FORMS OF TOURISM

Maxkambayeva Shaxrizoda Xusan qizi¹

Binoqulova Dilnora Sirojiddin qizi²

Jizzakh State Pedagogical University

KEYWORDS

tourism, swimming tourism, railway, outdoor tourism, military tourism, reserve, animals, historical buildings, traditions, values

ABSTRACT

This article describes the increasingly developing field of tourism and its main directions, forms and types. Transport services were also mentioned, as they are at the level of demand of tourism zones.

2181-2675/© 2023 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: 10.5281/zenodo.7582090

This is an open access article under the Attribution 4.0 International(CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Student, Jizzakh State Pedagogical University, Uzbekistan

² Student, Jizzakh State Pedagogical University, Uzbekistan

TURIZM TURLARI VA ASOSIY KO'RINISHLARI

KALIT SO'ZLAR:

turizm, suzish turizmni, temiryo'l, ochiq havo turizmi, harbiy turizm, qo'riqxonalar, hayvonlar, tarixiy binolar, an'analar, qadriyatlar

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada bugungi kunda tobora rivojlanib borayotgan turizm sohasi va uning asosiy yo'nalishlari, shakllari va turlari haqida bayon etilgan. Shuningdek Turizm zonalarining talab darajasida ekanli, transport xizmatlari haqida ham aytib o'tilgan.

Mustaqillik iqtisodiyot ta'limi tizimini misli ko'rilmagan darajada modernizatsiyalashtirib yubordi. Yangi-yangi yo'nalishlar va ixtisosliklar zamon talabiga moslashtirilmogda . Jahon iqtisodiyotining globallasuvi jarayoni amalga oshayotgan bir davrda jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi yuz berdi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimov O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senatining qo'shma majlisidagi ma'ruzasida O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini yanada rivojlantirish borasida to'xtalib "... bizning yaqin istiqboldagi eng muhim vazifamiz boshlangan ishlarimizni izchil davom ettirish - iste'mol talabini kengaytirish maqsadida sotsial sohani rivojlantirish, mehnatga haq to'lashni yanada oshirish, xizmat ko'rsatish sektorini, infratuzilma obyektlarini rivojlantirishga , transport va kommunikatsiya loyihalari amalga oshirilishiga alohida e'tibor berishdir" — deb ta'kidlab o'tdilar.

Turizmning bunday nomlar bilan bo'linishining asosiy sababi, odamning turizm jarayonida harakatlanishi va jadalligi turlarini aniqlash bilan belgilanadi. Katta jismoniy kuch talab qilinadigan va hamma turistlar qatlamiga ham to'g'ri keladigan turizmning aktiv (faol) turlariga - dam olish va savohat vaqtichog'lik, Sport kabilar kiradi. Bu ma'noda yana ham ajralib turadigani bu ekstremal turizm turidir.

Turizmning passiv (nofaol) turiga esa — turizm dasturi yoki turistik sayyohlikning tinchroq va kam kuch sarf qilinadigan jismoniy xolatlarga xos bo'lmagan turi kiradi. Ular bir maromda dam olishga moslashgan shaxslarga mo'ljallangan o'rganish turizmi bo'lib, turistlardan jismoniy kuch va zo'riqish talab etilmaydi. Bu dengizda, tog'da, suvda davolovchi xarakterdagi sog'lomlashtirish turizmidir. Masalan, kurortlarni shular qatoriga kiritish mumkin. Shunday turdagi sayyohlik — farzandli oilalarga, katta yoshdagi turistlarga va pensionerlarga tegishlidir. Passiv turizmda turistlar bosh kiyim tikish, savatlar to'qish, shuningdek, xo'jalik ishlarini yuritish, oshxonalar hamda bog'bonchilik ishlari bilan shug'ullanishni ham o'rganadilar.

Buyuk Britaniyada qayiq bilan kanallarda suzish turizmi keng tarqalgan. Shunga o'xshash kollardagi turizm ham turistlar nafaqat o'zlari eshkak eshishadi, balki, qayiqlarni sudrab o'tishadi, chodirlarini o'rnatishadi. Bunda jismoniy zo'riqish talab etiladi.

Mavjud ingliz turizmida qayiqlarni daryo bo'ylab otlar sudraydilar, turistlar esa qulay va shinam qishloq otellarida tunashadi.

Aktiv (faol) turizmga harxil sarguzashtli turizmlarni ham kiritish mumkin:

➤ Sarguzashtli turizm desanda ekzotik joylarga, vulqonlarga, orollarga, sharsharalarga va shu kabi iovlarga borishga avtiladi.

Odatda bu — ekzotik va ekologik jihatdan toza tabiiy rezervatsiyalarga noan'anaviy transport vositalari bilan bog'liq bo'lgan, bir qolipga tushmagan turizmdir. Ba'zi holatlarda, bu xildagi turizm jiddiy jismoniy zo'riqishlar bilan bog'liq bo'lad i, insondan bilim va dovyuraklikni talab qiladi. Masalan, Koloradaning toshqin daryolarida damlanma qayiqning oqizilishi, qish faslida itlar tortadigan chanalar qishki turizmi, tog'-chang'i kurortlaridagi dam olish va boshqalar shular jumlasidandir. Ularda qatnashish uchun qatnashchilaroldindan ma'lum ustalikka va jismoniy tayyorgarlikka ega bo'lishlari kerak. Bu xildagi turizm sport turizmiga yaqin hisoblanadi, unda yo'llar yaxshi tayyorlangan, yo'l ko'rsatuvchi yordamida xavf minimum darajaga tushirilgan, turistlar maxsus asbob-anjomlar bilan ta'minlangan bo'lishlari lozim.

Aktiv (faol) turizmga: falokatlar sodir bo'lgan voqealarga – zilzilalar, suv toshqinlari, vulqonlarning otilishi, texnogen halokatlari (masalan. Vertolyotdan Chernobil AES ni tomosha qilishlar) va ekstremal hodisalar (masalan. o'lim jazosini tomosha qilishlar va hokazolar kiradi.)

Yevropadagi ba'zi odamlar qamoqlarda o'tirgan kishilar kameralariga kirib, 1 -3 kun davomida jinoyatchilar boshidan kechirgan kechinmalarni xayolan boshlaridan o'tkazishni xush ko'radilar. Bu turistlarga kuniga 120 dollarga to'g'ri keladi. Sarguzashtli turizm qilinadigan sug'urta qimmatga tushishi mumkin.

Sarguzashtli turizmga yana tabiat qo'yniga uyushtirilgan safari, ov, baliq ovlash, qishda motochanalarda uchish yoki yurish qiyin bolgan joylarga jiplarda sayr qilish ham kiradi. G'arbda qiziquvchilarga mistary toig — sirli sarguzashtli turizm taklif etiladi, bunda qatnashchilarga oldindan tayyorlangan dasturlar va tashkilotchilar tomonidan okyangan narsalaming barchasi kutilmagan sovg'a bo'lib qoladi.

Harakatlarning turlariga bog'liq bo'lgan turizmni quyidagi turlarga ajratib o'rganish mumkin:

✓ Pivoda yurish yoki sayr qilish turizmi. Bunda hayvonlar bilan harakatlanadigan marshrutlar — fil, tuya, eshak, ot, qo'tos, itlarda amalga oshiriladi. Odatda yo'nalishning uzunligi 2—6 km.dan hattoki, 20 -50 km.gacha cho'zilishi mumkin. Ot turizmi marshruti g'oyat keng tarqalgan. Qatnashchilar texnika vositalari bilan borish qiyin bo'lgan tabiatning diqqatga sazovor joylariga ana shu vositalar yordamida borishlari mumkin.

✓ Temirvol marshruti turizmi. Bunda turistlar safar davomida ko'pgina joy va rayonlar bilan tanishadilar, vagonlarning juda qulay kupelarida yashaydilar, ko'chib yuruvchi restoranlarda ovqatlanadilar. Harakatlanishning asosiy qismi kechasi amalga oshiriyadi, kunduzi esa turizm dasturida ko'zda tutilgan asosiy diqqatga sazovor joylarni, muzeylarni va boshqa obyektlarni ziyorat qilishadi. Ba'zi turizm turlarining davomiyligi 14 va undan ko'p kungacha cho'zila di. AQSH, Kanada, JAR, Argentinaning chiroyli bog'lari

bo'ylab eski tarixiy poyezdlarda sayr qilish, Rossiyada ka tta shaharlar bo'ylab temiryo'l turizmi marshruti keng tarqalgan (Sankt - Peterburg — Novgorod - Pskov — Moskva yoki Sankt-Peterburg — Omsk-Irkutsk). Turizm poyezdi tarkibiga yotoq vagonlaridan tashqari vagon-restoran, vagon -klub , vagon-dushlar kiradi.

O'zbekistonda ham (Toshkent — Samarqand — Buxoro — Xiva — Toshkent yo'nalishi bo'yicha) mazkur turizm yo'lga qo'yilgan.

✓ Avtobusli marshrutlar. Bunda turistlar mamlakatlarni magistrallar bo'ylab bir punktdan ikkinchi punktga harakatlanib kesib o'tadilar. Umuman turistlar avtobuslarda juda oz uxlaydi, asosan, uxlash uchun qimmat bo'lmagan mehmonxona yoki motellar ko'zda tutiladi, ammo maxsus yotoq avtobuslari ham mavjud. Shaxsiy yoki ijaradagi avtomobillarda, shuningdek, mashinasidan ajralmagan holda sayr qiladigan turistlar qatlami ham mavjud. Ular bir qancha tranzit vizalarolib, murakkab marshrutlar bo'ylab q a to r mamlakatlarni kesib o'tishadi, ayrim vaqtlarda ular mashinalari orqasida ko'chib yuruvchi uylarni sudrab yuradilar, unda taom tayyorlashadi, ovqatlanishadi va tunashadi. Bunday turistlar uchun maxsus avtokempinglar va karvonlar uchun to 'xtash joylari o'matiladi.

Sportga yo'naltirilgan turizmدا murakkab turistik marshrutlar va musobaqalar uyushtiriladi. Masalan, tgorhu — avtomobillaridagi eng og'irturizmdir. Yorqin misol bo'lib Samel Trophu safari xizmat qiladi.

✓ Self drive toug-turizm, bunda turist avtomobilni ijaraga olishi yoki kelishilgan marshrut bo'yicha o'z in iniga shaxsiy mashinasida harakatlanishi mumkin. Turistik agentlik kempinglarda stoyankalar, otellar, oziq-ovqatlar buyuradilar, xaritalar yetkazib beradilar, bir qancha qulay va qiziqarli safar marshrutlarini taklif etadilar, transport sug'urtalarini rasmiylashtiradilar.

✓ Suv turizmi marshruti. Bunda qayiqlarning har xil turlarida, yaxtalarda yoki boshqalarda suzishlarni o'z ichiga oladi.

✓ Havo orqali tashish. Tashishning kattagina qismini havo orqali tashishlar tashkil etib, ular uzoq masofalarga tashishga asosiy e'tiborni qaratadi. Bundan tashqari qit'alararo, okeanlar orqali tashishlar ham kiradi. Yo'lovchilarni tashishga moljallangan yuqori tezlikka ega va xavfsiz havo layneriarining yaratilishi biian turistlarni qit'alararo tashish birdaniga oshib ketdi. Turistlarni tashishda qatnovli marshrutlar bilan bir qatorda charter yo'nalishlari ham ishlatiladi.

Tashish tizimida mahalliy aviatsiyaning ham roli katta, unda mamlakat ichidagi ko'pgina marshrutlar va uzoq masofaga cho'zilgan hududlarda turistlarni samolyotlarda tashish ko'zda tutiladi. Shunday qilib, Janubiy Afrika turizmining asosiy qismi havo yollarida tashishni ko'zda tutadi. AQSH havo xabarlari yetkazish sohasida oldingi o'rinlarda turadi. 1997-yili AQSH havo yollari tomonidan 599 mln. yo'lovchilar tashildi. 2007-yilga borib bu ko'rsatkich 900 mln. yo'lovchiga yetadi. Turistlarni tashishda kichik aviatsiya ham faol qatnashmoqda, ayniqsa turistlarni tabiat qo'yniga texnik vositalar yetib borishi qiyin bo'lgan joyga yetkazishda bular qo'l keladi. Shu bois, ko'pgina turizm safarlari

turli xil transport vositalaridan foydalanishni ko'zda tutadi. Turistlarni uzoq masofalarga tashishda ko'pincha havo transportlaridan foydalaniladi.

Turistlar uzoq masofadagi dam olish joylariga borishda vaqtni minimallashtirishga harakat qiladilar va samolyot bu borada harakatning operativ vositasi bo'lib xizmat qiladi. Ayrim hollarda safar variantlari o'z ichiga kombinatsiyalashgan turlarini oladi. Ta'til davrida o'z mashinalaridan ajrala olmaydigan Britaniyaliklar Yevropa bo'ylab safarni davom ettiradilar, lekin Yevropa mamlakatlarida harakatlanish o'ng tomonlarga, ammo Buyuk Britaniyada esa chap tomonlarga, shuning uchun boshqarish odatini o'zgartirish qiyin, ko'cha halokatlari va tushunmovchiliklardan qochish maqsadida avtomashinalarni temiryo'l platformalarida transportirovka qilish usulidan foydalaniladi. Dastlab La Mansh bo'g'ozidan turizm avtomashinasi dengiz solida olib o'tiladi, so'ngra temiryo'l platformalariga yuklab belgilangan manzilga yetkaziladi. Turistlar in g o'zlari shu poyezdning yotoq kupelariga joylashadilar. Avtomashinalarni joyida ijaraga olish ham keng tarqalgan. Xizmatning shunday turistik paketlari mavjudki, ular samolyotlarda tashish va avtomashinalarni aeroportning o'zida ijaraga berishni o'z ichiga oladi, avtomobillarni ijaraga berish ko'pgina rivojlangan mamlakatlarda keng tarqalgan.

Rossiyada ham avtomobillarni ijaraga berish firmalari mavjud, ammo ular faqat xorijiy turistlarga beradilar. Afsuski, respublikamizda bunday ishlar hali ko'ngildagidek emas. Qaysi vositalar orqali turistlarni tashish eng qulayligini turizm safarlari predmeti va maqsadlarining iqtisodiyoti yechadi. Umuman, turistlar uchun vaqt muhim ahamiyatga ega va turizmga turistlarni tashish sayyohlikning yordamchi elementi bo'lib hisoblanadi. Bu o'rinda, 1000 km.dan ortiqroq masofalarga havo yo'llarida tashish qulaydir, bundan tashqari havo yo'llaridan foydalanish katta suv havzalarini kesib o'tishda ham qulaydir. 300 km.dan 1000 km.gacha bo'lgan masofalarda temiryo'lidan, asosan tez yurar liniyalardan faol ravishda foydalaniladi. Qisqa masofalarda esa avtomobil transportidan foydalanish qulaydir. Ba'zi hollarda daryo va dengiz transportlaridan foydalaniladi. Bundan tashqari maxsus marshrutlar ham borki, unda harakatlanish usuli turizm marshrutining asosini tashkil etadi. Masalan, kruiz marshrutlari, avtobus va temiryo'l turizmi, bunga misol.

Turizmning xilma-xilligi uning bosh maqsadiga bog'liq holda quyidagi ko'rinishlarga ajratiladi: 1. Dam olish. rohatlanish va ko'ngil ochish maqsadidagi turizm. Bunday turizm sayyohlikning keng tarqalgan turidir; 2. Dam olish va sog'lomlashtirish maqsadidagi turizm. Sog'lomlashtirish va davolash maqsadlarida qilinadigan turizm-sanatoriylar, sog'lomlashtiruvchi-davolovchi tashkilotlar, kurortlarda, shifobaxsh suvlar, shifobaxsh balchiqlar va boshqalar yordamida (shifobaxsh mineral suvli kurortlarda) olib boriladi.

Turistik prospektlarda maxsus shtirilgan sog'lomlashtirish maqsadlariga qarab, kempinglarda mineral suvlarni ichish yoki mineralli va servodorodli vannalar qabul qilish imkoniyatlarini belgilaydilar. Kavkaz mineral suvlari dunyoga mashhurdir.

Respublikamizda ham mineral suvli davolanish maskanlari ko'p. Tabiiy-iqlim sharoitlaridan har doim ham davolash va sog'lomlashtirish maqsadlarida samarali

foydalaniladi. Masalan, davolash loylari, mineral suvlar va buloqlar, toza va quruq yoki buning aksi bo'lgan dengiz havosi. Bunday kurortlardagi otellarda vrachlar, davolash va sog'momlashtirish protseduralari, massajistlar va boshqalar xizmati ko'rsatiladi. Ammo, kurort tanlash va davolash muassasalarini tanlashda vrach maslahatlari va ko'rsatmalari orqali amalga oshirilishi kerak.

Ko'ngilocharlik turizmi dasturlari ma'lum ma'noda turistlar uchun qo'shimcha xizmat ko'rsatishga yo'naltirilgan. Turistning yaxshi ko'ngil ochishi uchun turizmning ko'plab qo'shimcha xizmatlari orqali yordam beriladi. Bu faol o'yinlar (golf, kriket, kegli), otlarda sayr qilish, attraksionlarga borish (tematik bog'lar, masalan, disneylend, delfi kari, zooparklar), restoranlar, dangsinglar, disko klublar, magazinlar, kazino va boshqalar. Xorij mutaxassislarining fikricha, turizm amaliyotida 110 dan ortiq keng qollaniladigan ko'ngilocharliklar bo'lib, bu ko'ngilocharlik sarfxarajatlarining maxsus statistikasi mavjud ekan.

Tanishtiruvchi. reklama safari. Marshrutni qaytadan batafsil ishlash va uning shartlari bilan tanishish uchun reklamali sayohatlarga asosan turliderlar va turoperatorlar yoki turistik agentliklar ishchilari borishadilar. Ular butun marshrutni to'lig'icha bosib o'tishadi va yashash sharoitlarini, ekskursiya dasturlarini, ovqatlanish asosini, transforni, madaniy va ko'ngilochar dasturlarni aniqlashadi. Ular mahalliy sharoitlar, udumlar, meditsina va sug'urta xizmatlari, jinoiy holatlar va boshqa kritik holatlarda davlat organlari bilan birgalikda olib boriladigan ishlar haqida to'liq ma'lumotlar bilan ta'minlanadilar. Qoida bo'yicha tanishtiruvchi turizmga ma'lum chegirmalar beriladi yoki bunday turizm to'lalig'icha qatnashuvchi kompaniya tomonidan to'lanadi. Ba'zi mamlakatlar, masalan, Isroil qabul qilish bo'yicha turistik faoliyatni faol qo'llab-quvatlab, tanishtirish bilan bog'liq safarlarni davlat budjetidan dotatsiyalaydi.

O'rganuvchi turizm — turizm markazlariga biror narsani o'rganish uchun borishdan iborat. Bular dunyoga mashhur Nyu-York (har yili 32 mln. turist bu yerga o'rganish maqsadida borishadi), Parij, Madrid, Rim, Peterburg, Qohira, Singapur, Gongkong, Rio-deJanero va shu kabi shaharlardir. Turistlarning qiziqish obyekti bo'lib qadimgi joylar, muzeylar, haykallar, shaharlarning chiroyli landshaftlari xizmat qiladi. Kichik shaharlar ham qiziqish markazida bo'lib, ularga quyidagi shaharlar — Granada (Ispaniya), Sarkskoe Selo (Rossiya) va boshqa alohida hududlar kiradi. Faqatgina Sankt- Peterburg viloyatining o'zida turizm obyektlariga kiradigan qadimiy obidalar va joylar 3900 tadan ortiq. Hozirda bu juda ulkan turizm imkoniyatlaridan to'la foydalanishmayapti (117 ming turistga mo'ljallangan mehmonxonalarining 30% idan foydalaniladi).

O'rganuvchi turizm asosini quyidagilar tashkil etadi: shahar va uning e'tiborga loyiq joylari, me'morchilik majmualari, diniy va madaniy yodgorliklari, ajoyib tabiat obyektlari va ko'rinishlarini tomosha qilish. Ushbu dasturlarning sermazmunligidan esa bo'sh vaqtlarda do'konlarga borish yoki uning rastalaridagi mahsulotlarni tomosha qilish. Turistlarga, hududlar bo'ylab butun davlat bo'ylab har xil iqlim sharoitlarini ko'rish, shuningdek, turli transport vositalari orqali sayohatlar ayniqsa qiziqdir.

Qishloq turizmi ta'til yoki dam olish kunlarida yo boshqa davrlardagi sayohatdir. Juma — dam olish kuni asrlar davomida musulmonlar uchun muqaddas hisoblangan. Shanba ko'p asrlar davomida boshqa din va madaniyatlarda ham mavjud bo'lib kelgan.

Xristianlarda IV asrgacha haftasiga ikkita dam olish kuni bo'lgan. V asrdan boshlab faqat bitta dam olish kuni — yakshanba qoldirilgan. Ikki kunlik dam olish kuni ishchilarga faqat XX asr oxirida qayta tiklandi. Bu turizm firmalariga har hafta ishlashga imkon beradi. Chunki, dam olish kunlarida turizm ancha sermahsul va ko'p turistlarni qamrab oladi.

Qishloq turizmi haqida gapiradigan bo'lsak, oktabr to'ntarishidan avvalgi vaqtlarda Sankt-Peterburg aristokratlari va ular qatoriga o'zlarini qo'yuvchi boylar ham Baden-badenda dam olishga qurbilari yetmagan. Bunday kishilar o'sha vaqtlarda ko'p bo'lgan. Shunga qaramay, ular fin bo'g'ozida joylashgan va kurort rayoni hisoblangan Martishkino (Peterburgning janubiy qismi)da yoki Finlyandiya poytaxtiga 30 km.lik yo'l bo'lgan Teriokoda arzon dala hovlilarini dam olish uchun ijaraga olishgan, buning sababi u yerda xorij pasportlarini rasmiylashtirish kerak bo'lmagan. To'ntarishdan avval bunday dala hovlilarini ijaraga o'luvchi talabgorlar asosan ziyolilar orasida ko'p bo'lgan. Dam olish vaqti har qanday shaharlik uchun qishloqdami yoki hovlidami juda ham maroqlidir. Bu hayot talabi, me'yoridir. Har qachon ham dala hovlilarini yoki boshqa joylarni ko'p yillar davomida ishongan va tekshirilgan joylarda dam olish uchun ijaraga olingan. Qishloq turizmining o'ziga xos tomonlari shundaki, masalan, Sitsiliyaning agrar viloyatlarida ishchi kuchi keragidan ham ortiqligi kambag'al turistlar yoki talabalarni ish haqi to'lamasdan, boshpana va ovqat uchun ishga yollashi mumkin. Bunday «dam o'luvchi» o'sha yerga borib qaytishi uchun mablag' topsa bo'lgani. Yo'l-yo'lakay bir-ikki kun plyajlarda cho'milishi, muzeylarni, yodgorliklarni va boshqalarni ko'rishi mumkin.

Hozirgi vaqtda qishloq turizmi alohida daromad keltiradigan tur hisoblanib, dunyo turizm bozorida alohida o'rin tutadi. Sovet davrida ishlab chiqarish xodimlarini kolxoz va sovxozlarga kuzgi hosilni yig'ib olish uchun qishloq xo'jalik ishlariga majburiy yo'naltirilishini qaysi kategoriyaga qo'yilishi umuman tushunarsiz.

Ya'ni, turistmi yoki ishchi? Birtomondan ulami mehnat qilganliklari sababli turistlar safiga qo'shish mumkin emas, ikkinchi tomondan esa ular mehnatlari evaziga haq olishmagan. To'g'ri qishloq turizmi dengiz kurortlari kabi katta hajmlar bilan raqobatlasha olmasa ham, shunga qaramay turizm ishlarida alohida o'rin tutib, uni o'rganib rivojlantirish alohida e'tiborga loyiq.

Qishloqlardagi aholining kamligi, tabiatning tozaligi, ekologik jihatdan qulayligi tufayli uning kelajagi bor. Lekin, shunga qaramay, xorijiy turoperatorlarning ftdoyiligi, turistlarni o'z qishloqlariga tortishi, turistlarni o'z xalqining va davlatining rivojlanishi uchun olib kelishi, ish joylarini tashki) etishlari, o'z yurtining turistik resurslarini mustahkamlab, davlatga valuta olib kirishlari va shu daromadlaridan soliqlarto'lab xazinani toldirishlari tahsinga sazovor.

Bu bizga o'rnak bo'larli jarayonlardir, negaki, respublikamizda qishloq turizmi yo'q darajada. Umuman, aytish joizki, qishloqlarda turist bo'lib turish, kurort zonalarida yoki

mashhur turistik markazlarga nisbatan ancha arzon.

Hamma ham qimmatbaho turistik markazlarda dam ololmaydi, shu jihatdan qishloq turizmini rivojlantirish katta ahamiyatga ega. Shuningdek, qishloq turizmi quyidagi hollarda ham amalga oshiriladi:

- qishloq joylarda alohida kategoriya odamlar uchun ularning pul mablag'leri miqdoriga qaramay, masalan, oilaning a'nanalariga qarab;
- vrach maslahatiga binoan qishloq iqlim sharoitlarida sog'lomlashtirishni olib borishga qarab;
- tabiat bilan yaqinlik, ko'proq vaqtni toza havoda o'tkazish maqsadida;
- ekologik toza va arzon mahsulotlar bilan oziqlanishi mumkinligi uchun;
- qishloq xo'jaligi ishlari bilan band bo'lishi, ishlash uchun real imkonlar borligi uchun;
- hayot uchun zarur bo'lgan kerakli narsalarni topishi uchun mingiab kilometr masofani bosib o'tirmaslik uchun;
- boshqa ijtimoiy formatsiyadagi odamlar bilan muloqotda bo'lishi, ularning madaniyati, urf-odatlari bilan tanishishi, bayramlari va o'yinlarida qatnashishi imkoniyatining mavjudligi uchun.

Xulosa qilib aytganda, qishloqda dam olish bu tabiat qo'ynida bo'lish, yillar davomida shahar sharoitida yig'ilib qolgan charchoqlarni chiqarish, toza havo, ekologik toza bo'lgan oziqovqatlar, iqlim sharoitlarini o'zgartirish, aholi sonining kamligi, boshqa tartib-qoida va yashash madaniyati, qishloq xo'jalik ishlarida ishtirok etish, bog'dorchilik, chorvachilik, tabiat bergan in'omlardan bahramand bo'lish va qolaversa, dam olishning arzonligidir.

Shulardan kelib chiqib aytish mumkinki, qishloq turizmi o'z xarakteriga ko'ra ekologik turizmning bir ko'rinishidir.

Shahar aholisining yozgi issiq kunlardagi va qishki qorli kunlardagi hordiqqlarini to'g'ri tashkil etish imkoniyati mavjudligini e'tiborga olib, qishloq turizmini respublikamiz hududida quyidagi tarzda tashkil etish tavsiya etiladi:

❖ katta bo'lmagan uylarni, kvartiralarini, agar bor bo'lsa mehmonxonalaridagi katta bo'lmagan xonalarni, kottejlarni, tabiat manzaralari chiroyli bo'lgan joylarni ijaraga olish yo'li bilan.

Turistlarni qishloqdagi fermerning uyida joylashtirishi maqsadga muvofiqdir, negaki bu — turistlarni qishloq hayoti va u yerdagi yangi insonlar bilan yaqindan tanishtirishga, ularning urf-odatlari va qishloq xo'jalik ishlari bilan kuchi yetgan darajada ishlashga imkon beradi. Shubhasiz, bu uy egaiari uchun noqulayliklar yaratadi, lekin fermerlar uchun qo'shimcha pul va yangilik olib keladi. Bunda mehmonlar uchun maxsus bir yoki bir necha xona ajratilib, ular kerak darajada tozalanadi va barcha zarur narsalar yetkazib beriladi. Bunday turizmdan davlat ham, tashkilotchilar ham daromad ko'radi. Shu jihatdan qishloq turizmini qulay va kamxarj turizm deyish mumkin. Dala hovlilarni egaiari bilan kelishib to'g'ridan to'g'ri shartnomalarsiz ijaraga olinsa, ular uchun hisobkitob naqd pulda bo'ladi va bu bank orqali amalga oshirilmaydi, natijada ijara haqi summasidan soliq ham to'lanmaydi.

Albatta, bu qonunga zid holatdir. Kimni qishloqda xususiy uyi bo'lsa yoki qarindoshlari bo'lsa yanada qulay. Go'zal tog'li mavzelarga sayrsayohat qilish, go'zal joylarni tomosha qilish maroqli. Turistlar e'tiborini quyidagi ajoyib joylar lol qoldiradi: Grand Kanon, Tosh barmoqlar vodiysi (Avstraliya), ulkan sharsharalar (Niagara, Viktoriya). Bu yerlarda turistlar uchun ularni tomosha qiladigan maydonchalar, asboblari o'rnatilgan.

Safari tur qo'riqxonalariga hayvonlar tomosha qilish uchun sayr, ovchilik, baliq ovi maqsadidagi sayohat, fotoovchilikdir. Keniya yoki jar qo'riqxonalariga sayr, tabiatda ajoyib hayvonlarni erkin holda ko'rish maqsadidagi sayrlar bularga misol. Tabiat qo'yniga yoki qo'riqxonadagi e'tiborga loyiq yerlarga jip mashinalarida Jip- Safari ga kelsak, sayohat davomida turistlar o'tirgan jiplardan tashqari kuzatuvchi mashinalar kalonnasi ham bo'lib, ular oziq-ovqatlar, palatkalar, yoqilg'i va shu kabilar bilan yuklanadi. Turizm dasturiga nafaqat mahalliy joylarni qo'rish, balki tog'li hududda avtomobil boshqarish, to'siqlarni yengib o'tish, lager hayotiga o'rganish, favqulotda vaziyatlarda yashab keta olish kabilar kiritiladi.

Ekoturizm turizmning yangi sohasi bo'lib, ikkinchi nomi «tabiatga yumshoq teguvchi turizm», ya'ni atrof-muhitga eng kam ta'sirini ta'minlovchi turizmdir. Ekoturizm dasturi odatda ekologik toza joylarga borishni nazarda tutadi va tabiat qo'riqxonalariga uyushtiriladi. Bunday turizm davomida ekologiyaga bag'ishlangan seminarlar, mahalliy aholi bilan uchrashuvlar va shu kabilar tashkil etiladi. Ekoturizmga yana botqoqlik bo'ylab sayrlar ham kiradi.

Florida botqoqliklaridagi sayrlarayniqsa mashhurdir. Bu botqoqlik ichkarisiga kirish qiyin, shu sababli u yerdagi flora va fauna juda boy. Turistlar uchun botqoqlik maxsus qayiqlar yordamida qatnov dasturi asosida amalga oshiriladi, unda 2 kunlik botqoqlik bo'ylab sayr, kam uchraydigan qush va hayvonlarni rasmga olish, borish qiyin yerlarni tomoshalari amalga oshiriladi.

Harbiyturizm — urushlar va tarixiyjanglarbo'lgan joylarga urush ishtirokchilari va ularning avlodlari uchun uyushtiriladi. Ular o'z ichiga quyidagilarni oladi: harbiy obyekt va palegonlar, harbiy texnikada sayr, tanklar, qiruvchi samolyotlar, harbiy qurollardan foydalanish, harbiy-o'quv mashqlari, kosmik kemalar uchirishni tomosha qilish kabilar. Shuningdek, bu turizmga yana konslagerlar va qamoqxonalariga tashriflar kiradi.

Nastaieik (etnik) turizm - qadimgi yashash joylariga sayohatlar bo'lib, unda qadimda odamlar yashagan yerlarga u yerdagi aholi madaniyati va alohida etnik guruh hayot sharoitini o'rganish uchun uyushtiriladi.

Ko'chib ketganlarni shartli ravishda ikki turga bo'lish mumkin:

1. Majburiy ko'chganlar — o'zlarining tarixiy yerlarini diniy, harbiy yoki siyosiy sabablariga ko'ra tashlab ketganlar;
2. Xohishlari bo'yicha ko'chganlar — o'z yurtlarini yaxshi hayot izlab tashlab ketganlar.
3. Majburiy ko'chganlar — sayyoramizda anchaginani tashkil qiladi. Aholi migratsiyasi iqtisodiy, siyosiy va diniy omillar ta'sirida boladi.

Ming yillar oldin Norvegiyaliklar va Irlandiyaliklar, Islandiya va Grilandiyaga ko'chgan edilar. Tarixda Angliyadan Amerika qit'asiga diniy qarashlari tufayli ko'chganlar haqida ham ma'lumotlar bor. Jahon urushlari sanoqsiz kulfatlar va yangi qochoqlar to'qinini vujudga keltirdi. Bunday qochoqlar tarkibiga urushdan qochganlar va asrlar kirib, ular o'z vatanlariga qaytishdan xavfsirab boshqa yerlarga qochganlardir.

Keyingi turdagi ko'chganlarga Volga bo'yi nemislarini kiritish mumkin. Bu yerda ular rus shohlari tomonidan yashashga taklif qilingan, 200 yildan keyin esa kommunistlar ularni vatan xoini, — deb Qozog'istonga ko'chirishgan, qayta qurish va ittifoq birligining yo'qolishi, ular hayotini yanada qiyinlashtirdi, faqatgina 300 yil o'tib ular o'zlarining vatani — Germaniyaga (minglab aholi) qaytib kelishdi. Nostalgik turizmga yaqqol misol bo'lib Finlaming Leningrad (hozirgi Sankt-Peterburg)dagi Karel hududiga va Lodj ko'li atrofidagi yerlarga 323 ommaviy sayohatlarini kiritish mumkin. Finlarning 500 mingga yaqini bu yerlarni 1939—1945-yillardagi urush harakatlari natijasida tashlab ketishgan.

Sobiq ittifoq respublikasida 1989—1990-yillardagi qayta qurish tufayli finlarning bu yerga turist sifatida kelishiga imkon berildi. Qarindoshlarini ko'rish, qabrlar ziyorati va shu kabilar turizm ommaviy tus olmoqda. Ishtirokchilarning ko'pchiligi oldin shu yerda yashagan keksalardir. Sayrning asosiy dasturi va maqsadi yakka holda yengil mashinalarda, mahalliy aholini turli qishloqlardagi hayotini, shu yerdagi qarindoshlarini ziyorat qilishdan iborat. Bu turizm maxsus guruh va yoshdagilardan iborat bo'lib, ko'chib ketganlarning avlodlari esa tub aholi bilan aralashib, o'z eski vatanini ancha unitishgan, shuning uchun ularda bu xildagi turizmga xohish kam.

Diniy-ziyosat turizmi. Bular diniy maqsaddagi sayrlardan iborat bo'lib, uning ildizlari tarixga borib taqaladi. Bu kabi sayohatchilarning birinchilari o'rta asr ibodatchilaridir. Shu kabi sayriar o'z diniga ishonch va o'zga dinlarga qiziqish asosida vujudga keladi. Dunyodagi ko'plab musulmonlar Makkai Mukarramaga va xristianlar esa Muqaddas yer deb hisoblashadigan-Vatikanga, ibodatxonalar va boshqalarni ziyorat qilish uchun sayohat qilishadi. Ziyorat kasallikdan qochiy, baxtsizlik, gunohlarini yuvish uchun ham amalga oshiriladi. Marko Polo (XIII asr) hoziigi Shrilanka hududida shu kabi ziyoratlamini ko'rganini aytadi. XIV-XV asrlarda Angliya ziyoratchilari asosan Rim va Quddusga borganlar. U vaqtlarda sayohatlar ancha qiyin kechgan: 1388-yildan boshlab qirol Richard II buyrug'i bilan inglizlar ziyorat uchun maxsus ruxsatnoma olishlari kerak bo'lgan. 11 yildan so'ng Richard 11 ingliz ziyoratchilari sayohat qilishi mumkin bo'lgan joylardagi portlarni qisqartirdi, ba'zi joylarga ruxsat berildi. Boshqa yerdan kelish uchun esa qirolning maxsus farmoni kerak edi. Ba'zi ziyoratchilar diniy zaruriyat bilan sayohat qilishsa, boshqa ko'pchilik bunga sayohat ishtiyoqi bilan yoki hayotiy turtkilar, o'z hamrohlari bilan quvnoq muloqot qilish uchun kelishgan. Hozirda ham bir qancha qadamjolar bor. Ko'pchilik xristianlar Quddusga Iso Masih qabri ziyoratiga boradilar. Islomga e'tiqod qiluvchilar esa Makkai Mukarrammaga haj va iimra ziyoratiga boradilar. O'zbekistonda ham ziyorat qilsa arzigulik joylar juda ko'p. Masalan, ba'zilar Toshkent shahrida saqlanayotgan «Usmon Qur'oni»ni ko'rish uchun tashrif buyurishsa (bu kitob O'zbekiston musulmonlari diniy

idorasi kutubxonasiidagi maxsus vakuumli seyfda saqlanishi tufayli va uning nechog'li tarixiy ahamiyati katta ekanligini inobatga olib hammaga ham ko'rsatish imkoniyati yo'q. Asosan, musulmon mamlakatlaridan kelgan davlat arboblari va mutaxassislar uchungina namoyish etiladi), boshqalar imom Buxoriy, imom Termiziy, payg'ambarimiz Muhammad alayhissalomning am akivachchalari Qusam ibn Abbosning qabrini ziyorat qilish uchun yurtimizga kelishadi. O'z fuqarolarimiz ham bunday joylarga ziyoratlarini uyushtiradilar.

Shuningdek, Bahovuddin Naqshband, Abu Mansur Moturudiy, Zangi ota, Anbar otin, Go'ri Amir kabi yuzlab ziyoratgohlar ham borki, bular respublikamizda diniy turizmni yanada rivojlantirish uchun asosiy resurslar vazifasini o'taydilar. Shu o'rinda bir fikmi aytib o'tishni joiz, deb bilardim. Yaxshiki mamlakatimizdan dunyoni lol qoldirgan sarkardalar, olimu allomalar, fozil-u fuzalolar yetishib chiqishgan.

Bularning o'zlaridan qoldirib ketgan madaniy meroslari tufayli davlatimiz dunyo tarixida o'chmas iz qoldirdi. Ilk uyg'onish va sohibqiron Amir Temur va temuriylar davrlarida shunday ilmiy, madaniy va bunyodkorlik ishlari qilindiki, insoniyat yana necha yillar bular bilan faxrlanadi. Shular tufayli mana oradan necha yuz, hatto ming yillar o'tsa hamki, agar ta'bir joiz bo'lsa, davlatimiz obro'si ortib, iqtisodiyotimiz rivojiga ulkan hissa bo'lib qo'shilmoqda (hatto, bulardan xorijiy kompaniyalar ham manfaatdorlikda). Negaki, respublikamizda mavjud arxeologik va me'moriy yodgorliklarning xalqaro turizmga o'z o'rnini va mavqei ulkan.

Mamlakatimizda haj va umra ziyorati masalalari bilan Musulmonlarning diniy idorasi hamda Vazirlar Mahkamasi huzuridagi diniy ishlar qo'mitasi shug'ullanadi. Har yili 4 mingdan ortiq vatandoshlarimiz haj ziyoratiga borib kelmoqdalar. Turistik tashkilotlar ham respublikamizda mavjud ziyoratgoh joylarga turlami tashkil etmoqdalar.

Fodalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Turizm to'g'risida"gi qonuni. // O'zbekistonning yangi qonunlari. - T.: Adolat, 2000. b. 131-140.
2. I. Karimov. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaraf etish yo'llari va choralari. —T.: «O'zbekiston». 2009 yil -11 -12 b.
3. I. Karimov. Erishilgan yutuqlarni mustahkamlab, yangi marralar sari izchil harakat qilishimiz zarur. // Xalq so'zi, 2006. 11 fevral.
4. M.T. Aliyeva. Turistik mamlakatlar iqtisodiyoti. Darslik. - T.: TDIU, 2007. b. 339.
5. Karimov, K., Akhmedov, A., & Adilova, S. (2022, October). Theoretical and engineering solutions of the controlled vibration mechanisms for precision engineering. In AIP Conference Proceedings (Vol. 2637, No. 1, p. 060001). AIP Publishing LLC.
6. Adilova, S. (2021). Internationalization of Higher Education: Toward Intellectual Mobility for Sustainable Development. SPAST Abstracts, 1(01).
7. Адилова, Ш. Р. (2016). Проза Эрика Сигала как «Пограничное явление» в литературе США во второй половине XX века. Вестник Челябинского государственного университета, (9 (391)), 7-12.

8. Malygina, N. M. (2020). Scientific seminar dedicated to 120th anniversary of the birth of Artem Vesely. RUDN Journal of Studies in Literature and Journalism, 25(3), 607-612.
9. Адилова, Ш. Р. (2015). Массовая литература и книжный рынок. Europäische Fachhochschule, (11), 70-72.
10. Gozzal, A. (2023). THE USE OF ARCHAIC WORDS IN THE NOVEL "AGABIY" BY K. KARIMOV. American Journal of Pedagogical and Educational Research, 8, 65-67.
11. Elmuradovna, J. E. (2021). The Architecture of Karshi Castle, The Establishment. The Past and the Present. Middle European Scientific Bulletin, 18, 247-252.
12. Jurayeva, E. E. (2023). ARCHITECTURE OF TASHKENT REGISTON SQUARE. Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities, 11(1), 190-203.
13. Kholikulov, A. B. (2022, September). BUKHARA-KOKAN RELATIONS IN THE SECOND HALF OF THE 18TH CENTURY-THE BEGINNING OF THE 19TH CENTURY. In International Scientific and Current Research Conferences (pp. 176-178).
14. Atabaeva Gózzal (2022). Qaraqalpaq tilindegi frazeologizmlerde aralas qollanilgan sanliqlar. Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali, 1 (16), 147-150.
15. Shodiyeva, A. (2022, November). Rasmiy Uslubning Ekstralingvistik Belgilari. In E Conference Zone (pp. 65-68).
16. Akhmadalievich, T. K. (2021). Ivan Bunin's Orientalism. Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science, 2(4), 1-10.
17. Ahmadalievich, T. K. (2023). РЕПРЕЗЕНТАЦИИ «УСЛОВНОГО» ВОСТОКА В ТЕКСТАХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ СА ЕСЕНИНА. MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH, 2(19), 207-212.
18. Seitova, Z. P. (2022). ENSURING GENDER EQUALITY AS AN IMPORTANT DIRECTION OF REFORMS IN MODERN UZBEKISTAN. Academia Globe: Inderscience Research, 3(12), 275-284.
19. Zuxraxon, S. (2022). JAMIYAT MA'NAVIYLIGINI MUSTAHKAMLASHDA XOTIN-QIZLARING O'RNI.
20. SEITOVA, Z. (2022, April). GENDER EQUALITY IS ONE OF THE PRIORITY AREAS FOR THE DEVELOPMENT OF SOCIETY. In E Conference Zone (pp. 48-49).
21. M.T. Aliyeva. Mehmonxona boshqaruvi. Darslik. — T.: TDIU, 2007. b. 275.
22. Kabushkin H. I. Menejment turizmi. - M.: Novoe znanie, 2008. 644 b.
23. B i r j a k o v M.B. Turizmga kirish. - SPb .: Izdatelsky Torgovyy Dom "Gerda", 2009. 444 p.
24. Elizarov Yu. F. Tashkiliy iqtisodiyot. Uchebnik — M.: Imtixon, 2007. 496 b.
25. Odintsov A.A. Boshqaruv tashkiloti. Mutaxassislikka kirish. Uchib keting. mahorat — M.: Imtixon, 2007. 397 b.

26. K o z y r e v V.M., Z o r i n I.V., Surin A.I. men doktor. Boshqaruv turizmi. Iqtisodiy turizm. Uchebnik (seriyali boshqaruv turizmi) (GRIF). — M.: Moliya va statistika, 2007. 253 b.
27. Aleksandrov A.Yu. Xalqaro turizm. Uchib keting. Izd. Qayg'u. Mo. — M.: aspekt. Matbuot, 2008. 400 b.
28. A. Bekmurodov, M. Boltaboyev, B. Amonboyev, M. Toshxo'jayev. O'zbekiston iqtisodiyotini liberallashtirish yillarida. 1-qism. Makroiqtisodiy siyosat va iqtisodiy islohotlar. - T.: TDIU, 2005. 59 b.
29. A. Bekmurodov, R. Hakimov, B. Safarov, G. Zohidov. O'zbekiston iqtisodiyotni liberallashtirish yillarida. 2-qism. Qishloq xo'jaligida iqtisodiy islohotlar va fermerlik harakati. - T.: TD IU, 2005. 66 b.